

Förtätning ger inte bättre miljö

| 16-11-08

DEBATT Miljöpartiet i Uppsala har inga belägg för sin idé om att det generellt är bättre för miljön att bo tätt – tvärtom, menar Göran Bengtsson.

Förtätning av stadsmiljön med fler och högre byggnader är inte ett uppsaliensiskt påfund, skriver åtta miljöpartister på UNT:s debattsida den 17 oktober, i en plädering för ett hållbart Uppsala. Helt riktigt.

De kunde ha tillagt att lokalavdelningen i Uppsala inte är ensamma bland landets miljöpartister om att hylla förtätning som medel för att göra stadsmiljön hållbar.

Men medan deras kollegor i bland annat Göteborg och Malmö brukar söka stöd för förtätningens hållbarhetsgloria i *Green Paper on Urban Environment* – EU-kommissionens uppmaning 1999 till medlemsstaterna att ansluta sig till konceptet den kompakta staden – åberopar Uppsalapolitikerna i artikeln en diskussionsanteckning hos ett globalt forum – FN:s bosättningsprogram UN-Habitat, med säte i Nairobi – som rättesnöre för planeringen av bland annat Ulleråker. Debattörerna citerar UN-Habitats definition av en undre gräns för invånartätheten för att få en hållbar boendemiljö: 150 personer per hektar.

Det lilla problemet i sammanhanget är att den uppgiften är en lätt uppjustering av den genomsnittliga invånartätheten i ett stickprov av större städer i några utvecklingsländer. Det finns ingen dokumentation av att den tätheten skulle vara en förutsättning för en ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbar stadsmiljö. Liksom EU:s rekommendation att förtäta är UN-Habitats ett antagande, en förhoppning om att boendemiljön ska bli hållbar bara man tränger ihop tillräckligt många människor på en liten yta. Ingen forskning har lyckats visa den optimala storleken eller invånartätheten för en hållbar stad. Det kan bero på att uppgiften är extremt svår att belägga.

Den förtätade staden motiveras ofta med att den skulle bidra till mindre bilanvändning jämfört med utbredda villaområden. Påståendet bygger på sambandet mellan just invånartäthet och bilanvändning i världens städer. I europeiska städer bor ofta 50-55 invånare per hektar, och höga tätheter, mer än 300 invånare per hektar, finns i större asiatiska städer. Men invånarna där har inte samma ekonomi för att köpa bil som i europeiska städer, så sambandet mellan invånartäthet och bilanvändning är knappast kausalt.

Tesen att förtätning skulle leda till mindre bilanvändning har ifrågasatts i många vetenskapliga arbeten, och senast i år publicerades en omfattande analys av bilåkande och energikonsumtion i större städer i 14 OECD-länder. Ingendera varierar med invånartätheten, det vill säga: Invånarna i tätbebyggda städer kör inte mindre bil eller värmer bostaden mindre än de i glesare. Bilåkandet varierar däremot med kön, ålder och miljömedvetenhet, så reserveras förtätade stadsdelar i

Uppsala för trädkramare, kvinnor och äldre, så kan det nog bli ett icke-kausalt negativt samband mellan förtätning och bilåkning.

En annan av UN-Habitats fem principer för den hållbara staden gäller gatunätet för bil och cykel. Av någon lättbegriplig anledning citerar miljöpartisterna inte uppgiften om den rekommenderade undre gränsen för den relativa arealen av gatunätet i tätbebyggda stads kvarter, nämligen 30 procent. Enligt Planprogram för Ulleråker föreslås gator och torg ockupera blott hälften så mycket av arealen. Med så lite gator kan området inte bli hållbart, om man får tro UN-Habitat.

I motsats till miljöpartisternas påstående om att hög täthet ökar möjligheterna till sociala möten visar analyser av invånarnas beteenden i engelska städer, att glesare boende snarare ger fler sociala interaktioner och nätverk. Inte heller det sambandet verkar vara kausalt, utan bero på att tätare och glesare bostadsområden har invånare med olika skäl för och intresse av socialisation.

I ett annat önsketänkande förväntas förtätning bevara grönområden i staden. Data från Statistiska Centralbyrån ger en annan bild av verkligheten. Sedan 1970-talet har svenska tätorter blivit allt kalare – för varje decennium försvinner 15-20 procent netto av grönytan. Grönområden har blivit förtätningens primära offer och oftast utgjort mer än hälften av förtätningen med bostäder i tätorterna. Samma konsekvens av förtätning visas i internationella undersökningar. Arealen av parker, privata trädgårdar, trädgångar, friyta vid bostäder och förskolor samt öppna ytor minskar vid förtätning, grönyternas kulturella och ekologiska service degraderas, och invånare i förtätade områden beklagar sig över förslitning och utarmning av gemensamma grönytor.

När träd, buskar, insekter och fåglar decimeras, drar invånarna ner på sin fysiska aktivitet; övervikt och stress ökar, liksom psykisk ohälsa och dödlighet i olika sjukdomar, bland annat cancer och hjärtinfarkt. Den starka kopplingen mellan mängd och kvalitet på urbana grönområden å den ena sidan, och hälsa å den andra har fått WHO att uppmana städer att erbjuda en boendemiljö, som uppmuntrar, möjliggör och stöder hälsa, rekreation och välbefinnande.

I kunskapsstaden Uppsala borde emellertid förtätningen bli ett lätt offer för hållbarhetens stadsplanerare. För det är väl rimligt att de, som leder ett så storskaligt experiment med befolkningens hälsa som förtätning innebär, också förlitar sig på internationell kunskap och etiskt beprövad erfarenhet. Om inte annat borde man beakta regeringsformens uppmaning till det allmänna om att främja en hållbar utveckling, som leder till en god miljö även för kommande generationer samt, inte minst, iaktta saklighet i myndighetsutövningen.

Göran Bengtsson

Professor emeritus i ekologi vid Lunds universitet